

Prevence šikany ve škole

doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.

Studijní opora čerpá z materiálů, které vznikly v rámci ESF projektu č. CZ1.07/2.2.00/18.0027.

6) Řešení a náprava šikany

Anotace: Po prostudování této kapitoly by si student měl udělat ucelenou představu o možnostech nápravných opatření pro agresora, stejně tak jako o možnostech ochrany a další péče o oběť šikany. Zvýšenou péčí je třeba věnovat celé skupině (třídě), v níž k šikaně došlo – např. zapojením se do základního intervenčního programu.

Klíčová slova: potrestání agresora, ochrana a péče o oběť, náprava skupiny

Po skončení vyšetřování nastává fáze nápravy, kdy by škola měla navrhnout scénář nápravných kroků, které se budou týkat všech zúčastněných. Pokud má být náprava skutečně účinná, je třeba nesoustředit se pouze na potrestání viníka, ale je třeba „léčit“ celou skupinu, v níž k šikaně došlo. V neposlední řadě je též věnovat se oběti a pomoci jí s nastalou situací (Zcela chybné je, skončí-li řešení šikany odchodem oběti do jiné školy či přeřazením do jiné třídy. I když v některých případech může mít i tento postup opodstatnění.).

Účinná náprava by měla zahrnovat zejména tyto tři komponenty:

- a) potrestání agresora;
- b) ochrana a péče o oběť;
- c) náprava celé skupiny.

A) Potrestání agresora

Nejčastěji bývají vůči agresorovi použita tzv. výchovná opatření. Podle stupně závažnosti lze agresorovi uložit důtku třídního učitele, důtku ředitele, sníženou známku z chování, popř. jiná opatření. Smyslem trestu je zastavení agresivního chování a znovunastolení dodržování norem a pravidel chování (školního řádu).

V nejllehčích případech šikany a u mladších dětí může postačit napomenutí či důtka spojená s důrazným **individuálním pohovorem** s agresorem a s jeho rodiči. Ve vážnějších případech počátečních a u pokročilých stadií šikan je třeba uplatňovat restriktivní opatření pomocí **komisionálního pohovoru**.¹ Doporučuje se nečinit tento pohovor s vícero agresory najednou, ale pozvat si je jednotlivě. Pohovoru by se měl účastnit jak třídní učitel, výchovný poradce či školní metodik prevence, a ředitel, tak i agresor a jeho rodiče. Pohovor před komisí je jedním z vnitřních nástrojů školy, jak řešit výchovné problémy se žáky. Komise poté rozhodne o výchovných opatřeních, dle metodického pokynu² může být navrženo:

- ✓ napomenutí, důtka třídního učitele či ředitele;
- ✓ snížená známka z chování,
- ✓ převedení do jiné třídy;
- ✓ podmíněčné či úplné vyloučení ze školy při opakování násilí (lze pouze na SŠ při splnění povinné školní docházky);
- ✓ u závažných případů šikany dobrovolné krátkodobé umístění v diagnostickém ústavu.

O potrestání agresora či agresorů je nezbytné **informovat celou třídu**. Cílem tohoto kroku je přesvědčit žáky o tom, že škola, resp. pedagogové jsou schopni zabránit páchání násilí a zajistit bezpečí a dodržování norem a pravidel chování. Jde o jasné sdělení, že šikana nebude na škole trpěna. Doporučuje se, aby třídu o potrestání agresora informoval ředitel (jako výrazná autorita školy), který zároveň žáky seznámí s pravidly, která budou platit v budoucnosti, a jejichž dodržování bude důsledně kontrolováno. Nemělo by se však zůstat u pouhého strohého informování žáků. Třídní učitel by se měl poté snažit získat celou třídu či alespoň její většinu pro to, aby tento trest pochopila, přijala a akceptovala. To se nejlépe daří u počátečních stadií šikany.

---

¹ Zásady, jak vést komisionální rozhovor s agresorem srv. KOLÁŘ, M., c.d., s. 192-194.

² Pokyn mšmt ...

O průběhu vyšetřování a zvolených nápravných výchovných opatřeních by kromě **rodičů agresora** měli být seznámeni i **rodiče oběti**, pro něž je velmi důležité získat pocit, že jejich dítě bude nadále ve škole v bezpečí. Rovněž tak **rodiče ostatních žáků** by se na třídní či speciální schůzce měli dozvědět, že se ve třídě vyskytla šikana a jaká protipatření byla přijata.

B) Ochrana a péče o oběť

Dítěti, které se stalo obětí šikany, bývá většinou po skončení vyšetřování věnována jen minimální pozornost. Přitom, je to právě oběť, kdo si nese dlouhodobé následky, zejména psychického charakteru. Rovněž vyšetřování šikany mohlo na psychickém zdraví dotčeného dítěte zanechat vážné stopy – muselo si opakovaně vybavovat situace, v nichž mu bylo ubližováno, muselo opakovaně podrobně popisovat své trápení, otevřeně přiznat, že se neumělo bránit. Proto je velmi důležité zajistit oběti účinnou pomoc.

Oběť šikany je nutné především **chránit před dalšími možnými útoky**. To vyžaduje od pedagogů zajistit dostatečný dohled nejen ve třídě, ale i v prostorách, kde by k ubližování mohlo dojít (např. šatny, WC, odlehlá zákoutí na chodbách). Dále je nutné udržovat i nadále kontakt s rodiči, např. formou individuálních rozhovorů. Je dobré, získat pro ochranu oběti zodpovědného staršího či silnějšího žáka, který ji doprovází o přestávkách, cestou do školy či domů.

Často bývá vhodné zajistit **psychologické vyšetření**, aby bylo zjištěno, k jak vážnému narušení psychiky oběti došlo a jak pracovat na obnově psychické rovnováhy. Ve vážnějších případech zejména psychické šikany je třeba opakovaných **klinicko-psychologických setkávání** s dítětem (např. je-li příčinou šikany snadná citová zranitelnost).

Užitečná bývá též několikaměsíční **skupinová psychologická péče o oběti**. V malých skupinách se děti svěřují se svými zkušenostmi, nacvičují sociální dovednosti, hrají hry podporující sebevědomí a sebehodnocení, učí se jednat v konfliktních situacích apod. Někdy nebývá od věci, natrénovat si některé techniky sebeobrany či nebát se poprat. Zároveň se zde pracuje se zábranami, které mohou oběti mít k jakémukoli fyzickému střetnutí či tělesnému kontaktu.

C) Náprava celé třídy

Jak víme, šikana je jev, který zásadním způsobem narušuje vztahy v celé skupině. Netýká se pouze oběti a agresora, nýbrž významným způsobem zasahuje i ostatní spolužáky, kteří se šikany zdánlivě neúčastní – tzv. mlčící většinu. Pro další fungování skupiny a nápravu vztahů mezi spolužáky je užitečné, když třída projde odpovídajícím **intervenčním programem**.

Základní intervenční program (ZIP) představuje jeden z účinných způsobů metod práce se skupinou, přičemž se zaměřuje na „léčbu“ nemocných vztahů mezi žáky. Školám ho nabízejí specializovaná pracoviště – pedagogicko-psychologické poradny (PPP), střediska výchovné práce (SVP) či centra primární prevence (CPV).

Mezi hlavní znaky programu patří:

- vedou ho odborníci, kteří prošli speciálním výcvikem práce se skupinou;
- jedná se o vícečetná setkání celé třídy;
- program probíhá v době vyučování buď přímo ve škole, nebo v specializovaném zařízení.

Cílem ZIPu³ je proměna vztahů mezi žáky a posílení imunity proti případnému opakování šikany. Snahou je nastolení pocitů vzájemnosti, prožitku společenství jako celku, v němž všichni, i ti nejslabší, mají své místo. Odborníci pracují se skupinovou dynamikou, využívají různé techniky (pohybové sociogramy, práce s osobním teritoriem, arteterapie, diagnostické sondy, vytváření třídní komunity, třídní charty proti šikanování, spoluspráva apod.). Po předchozí domluvě se programu může účastnit i pedagog.

Hlavními cíli programu jsou:

1. Zmapovat předivo vztahů ve třídě;
2. Rozvíjet u dětí jejich sociální dovednosti;
3. Posilovat toleranci mezi žáky a soudržnost celého kolektivu.

Po absolvování intervenčního programu škola obdrží závěrečnou zprávu, v níž je informována o výsledcích práce se skupinou a současně v ní dostává další doporučení pro prevenci proti šikaně.

---

³ Podrobnější informace o základním intervenčním programu srv. KOLÁŘ, M., c.d., s. 233-256.

OTÁZKY

---

1) Jaké kroky jsou nezbytné pro komplexní řešení a nápravu šikany?

- 1.
- 2.
- 3.

2) Jak by měla škola postupovat při potrestání agresora? Seřad'te správně postup.

- seznámit rodiče ostatních žáků s výskytem šikany a trestem pro agresora
- s výsledky seznámit rodiče oběti
- komisionální pohovor s agresorem
- informovat celou třídu
- informovat rodiče agresora
- návrh a uložení výchovného opatření
- individuální pohovor s agresorem

- 3) Co by mělo být hlavním cílem setkání, při němž by pedagogové informovali celou třídu o potrestání agresora.

- 4) Jakými opatřeními lze oběť chránit před dalšími možnými útoky?

